

seferine katıldı. Daha sonra Ebû Ca'fer el-Mansûr tarafından Horasan valiliğine tayin edildi (152/769). Valiliği sırasında Kâbil'e bir sefer düzenledi (a.g.e., VIII, 41) ve Abbâsîler'in önde gelen simalarından olup veliahtlıktan feragat zorlanan, ancak buna rızâ göstermeyen İsb b. Mûsâ'nın Horasan'da saklanan taraftarları Abbâd ile Herseme b. A'yen'i yakalatıp Halife Ebû Ca'fer el-Mansûr'a gönderdi. Halife Mehdi-Billâh zamanında da valilik yapan Humeyd ölümüne kadar (Şâban 159/ Haziran 776) bu görevde kaldı.

BİBLİYOGRAFYA :

Halife b. Hayyât, *et-Târîh* (Ömerî), s. 432-433; Fesevî, *el-Ma'rife ve't-târîh*, s. 138; Ya'kûbî, *Târîh*, II, 343, 365, 366, 376, 378, 390; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), VII, 514; VIII, 41, ayrıca bk. İndeks; Ceşşiyârî, *el-Vüzerâ' ve'l-küttâb*, s. 84; *Ahbârü'd-devleti'l-Abbâsiyye* (nşr. Abdülazîz ed-Dûrî - Abdülcebâr el-Muttalibî), Beyrut 1971, s. 219, 221, 351, 371, 373, 374, 377, 378; Yezîd b. Muhammed el-Ezdi, *Târîhu'l-Mevşil* (nşr. Ali Habîbe), Kahire 1387/1967, s. 236; Kindî, *el-Vülât ve'l-kuçât* (Guest), s. 110-111; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, XV, 289-290; İbnü'l-Adîm, *Buğyetü'l-ğaleb*, VI, 2973-2975; Zehebi, *el-İber*, I, 179; Safedî, *el-Vâfi*, XIII, 199; İbn Tağrıberdi, *en-Nücümü'z-zâhire*, I, 349-350; Zirikî, *el-A'lâm*, II, 318; Kasım İlgün, *Halife Mansur Dönemi: 136-158/754-775* (doktora tezi, 1994, MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü), s. 138-140; H. Kennedy, *The Early Abbasid Caliphate*, London 1986, s. 59, 61, 70, 80, 90, 180, 187; Recep Uslu, *Hicrî-İl. Yüzyıllarda Horasan Tarihî* (doktora tezi, 1997, UÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü), s. 89-90.

ABDÜLKERİM ÖZAYDIN

HUMEYD b. SEVR

(حميد بن ثور)

Ebû'l-Müsennâ Humeyd b. Sevr
b. Hazn el-Hilâlî el-Âmirî
(ö. 70/689 [?])

Sahâbî ve muhadram şair.

Kaynaklarda Ebû'l-Ahdar, Ebû Hâlid, Ebû Lâhik künyeleriyle Esbecî ve Riyâhî nisbeleri yanında şiirlerinde çok geçen deve tasvirleri sebebiyle Cimâl (Cemmâl) lakabıyla da anılır (Hamed el-Câsir, LXV/2 [1990], s. 241-249). Bir gözü kör olan şair Huneyn Gazvesi (8/630) esnasında müşrikler arasında yer almıştı. Daha sonra kabilesinden bir grupla Hz. Peygamber'e gelerek müslüman olmuş ve huzurunda onu öven şiirler söylemiştir. Humeyd'in Hz. Osman'ın hilâfet döneminde öldüğünü bildiren rivayet (İbn Abdülber, I, 368; Yâkût, XI, 13; İbn Hacer, I, 356) doğru olmamalıdır. Çünkü Humeyd, Hz. Osman'ın şehid edilmesinden sonra ona mersiye

söylediği gibi (*Dîvân*, s. 114) Emevî halifelerinden Abdülmelik b. Mervân'a da şiirler sunmuştur (a.g.e., s. 116). Safedî'ye göre Humeydî 70 (689) yılı civarında vefat etmiştir (*el-Vâfi*, XIII, 193).

İbn Sellâm el-Cumahî, İbn Kuteybe ve Merzûbânî gibi tenkitçiler, sanat hayatının çoğunu İslâmî dönemde geçirmiş olması sebebiyle Humeyd'i muhadramûndan değil İslâmî dönem şairlerinden saymışlardır. Hatta İbn Sellâm onu bu şairlerin dördüncü tabakasında zikrettiği gibi Asmaî de kendisini Râif (Râilibil), İbn Mukbil ve Amr b. Ahmer el-Bâhilî ile birlikte İslâmî devrin dört büyük şairinden biri kabul etmiştir.

Hz. Peygamber'den hadis rivayet eden şair sahâbîlerden olan Humeyd, şiirde mânaya önem veren ve sözlerin güzel olmasına dikkat eden (mücd), kinâyeli sözleri çok kullanan ve hicivde rakiplerine galip gelen (fahl) bir sanatkârdı. Şiirlerinde belli bir fikir savunmadığı gibi sanatını geçim vasıtası yapmamış, bu sebeple zamanın idarecilerinden hiçbirine bağlanmamıştır. Şiirlerinin başlıca konularını medih, fahr, hamâse, hiciv, tasvir, gazel ve şekvâ (zamandan ve ihtiyarlardan şikâyet) teşkil eder. Hikmetli sözlerin bulunduğu beyitleri varsa da şiirlerinde daha çok tasvir ve gazellere yer vermiştir.

İbnü'n-Nedîm Humeyd'in şiirlerinin Asmaî, Ebû Amr eş-Şeybânî, İbnü's-Sikkât, Ebû'l-Hasan Ali b. Abdullah et-Tûsî ve Sükkerî tarafından derlendiğini kaydeder (*el-Fihrist*, s. 179); ancak bunların hiçbirini günümüze ulaşmamıştır. Abdülazîz el-Meymenî, Humeyd'in şiirlerini muhtelif kaynaklardan toplayarak *Dîvânü Humeyd b. Sevr el-Hilâlî* adıyla yayımlamıştır (Kahire 1371/1951, 1384/1965). Bu neşir başarılı bir çalışma sayılmakla beraber şiirler alfabetik olarak sıralanmamıştır. Kitabın sonuna şiirlere, nâdir kelimelere ve yer adlarına ait indeksler konulduğu gibi Abdüsselâm M. Hârûn tarafından esere bazı tashih notları da ilâve edilmiştir. Şairin bu divanda yer almayan şiirleri de vardır (bk. Hamed el-Câsir, LXV/2 [1990], s. 241-249). Moritanyalı çağdaş ilim adamlarından Eslem b. Sebti, yine Moritanyalı bir âlimin Humeyd b. Sevr'in "Mîmiyye" olarak bilinen kasidesine yazdığı şerhi tahkik etmiştir. Ancak bu çalışmanın yayımlanıp yayımlanmadığı bilinmemektedir.

Rıdvân Muhammed Hüseyin en-Neccâr eş-Şahâbî eş-Şâ'ir *Humeyd b. Sevr el-Hilâlî hayâtühü ve şîruhü* (Kahire

1398/1978; Amman 1985) adıyla bir yüksek lisans çalışması yapmış, Ahmed Abdülvâhid de *Humeyd b. Sevr el-Hilâlî dirâse fi şîri'l-muhadramîn* adlı bir kitap kaleme almıştır (Mekke 1990).

BİBLİYOGRAFYA :

Humeyd b. Sevr, *Dîvân* (nşr. Abdülazîz el-Meymenî), Kahire 1371/1951, neşredenin mukaddimesi, s. elif-hâ; Cumahî, *Fuḥûlü's-şu'arâ'* (Beyrut), s. 176; İbn Kuteybe, *eş-Şî'r-ve's-su'arâ'*, Beyrut 1983, I, 306-310; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Eğânî*, IV, 356-359; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Tecdüdü), s. 179; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, I, 367-368; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdeba'*, XI, 8-13; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, II, 53-54; İbn Seyyidün-nâs, *Minehu'l-midah* (nşr. İffet Visâl Hamza), Dimaşk, ts. (Dârü'l-Fikr), s. 79-81; İbn Fazlullah el-Ömerî, *Mesâlik*, XIV, 122-123; Safedî, *el-Vâfi*, XIII, 193-194; İbn Hacer, *el-İşâbe*, I, 356; Zirikî, *el-A'lâm*, II, 283; Blachère, *Târîhu'l-edeb*, s. 307-308; Sezgin, *GAS*, II, 247-248; Bedrân, *Tehzîbü Târîhi Dimaşk*, IV, 459-463; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, IX, 866; Ömer Ferruh, *Târîhu'l-edeb*, I, 286-288; Cezzâr, *Medâhilü'l-mü'ellifîn*, s. 389-390; Sâlihiyye, *el-Mu'cemü's-sâmil*, s. 222; Abdülvehhâb es-Sâbûnî, *Şu'arâ' ve devâvîn*, Beyrut, ts. (Mektebetü Dâri's-Sark), s. 74; Hamed el-Câsir, "Humeyd b. Sevr el-Hilâlî nazra fi nesebihî ve şîrih", *MMLADm.*, LXV/2 (1990), s. 241-249; J. W. Fück, "Humayd b. Thawr", *EP* (İng.), III, 573.

MUSTAFA KILIÇ

HUMEYD et-TAVİL

(حميد الطويل)

Ebû Ubeyde (Ebû Ubeyd) Humeyd
b. Ebî Humeyd Tîrûye el-Basrî
(ö. 143/760)

Hadis hâfızı, tâbiî.

68 (687) yılında doğdu. Muhaddis Hammâd b. Seleme'nin dayısıdır. Babasının adının Abdurrahman, Dâvûd, Dâver, Mahled, Mihrân, Semîr, Tarhân, Tîr (Teyr), Tîrûye (Tîreveyh), Zâdeveyh (Zâzeveyh) olduğuna dair çeşitli rivayetler bulunmakla beraber Tîrûye olması ihtimali daha kuvvetlidir. Humeyd, Huzâa kabilesinden Talhatû't-Talahât olarak da bilinen Siscitan Valisi Talha b. Abdullah b. Halef'in âzatlısı olduğu için Huzâî nisbesiyle de anılır. Kısa boyuna rağmen elleri uzun olduğundan Tavîl lakabı ile tanınmıştır. Kendisinden daha kısa boylu olan ve Humeyd es-Sagîr diye anılan komşusundan ayırt edilmesi için ona Tavîl lakabının verildiği de kaydedilir.

Humeyd Enes b. Mâlik, Hasan-ı Basrî, Recâ b. Hayve, Sâbit el-Bünânî ve Nâfi' gibi sahâbî ve tâbîlerden hadis dinlemiş, kendisinden de Hüseyim b. Beşîr, Süfyân es-Sevrî, Şu'be b. Haccâc, yeğeni Ham-